

AGNIESZKA KOŚCIUK-JAROSZ
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

SPRAWOZDANIE Z OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ „KULTURA TRADYCYJNA W PERSPEKTYWIE OCHRONY DZIEDZICTWA I REGIONALNYCH TOŻSAMOŚCI”, LUBLIN, 29–30 LISTOPADA 2018 ROKU

W dniach 29–30 listopada 2018 roku w Lublinie odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Kultura tradycyjna w perspektywie ochrony dziedzictwa i regionalnych tożsamości” dedykowana Profesorowi Janowi Adamowskiemu w roku jubileuszu¹. Organizatorami wydarzenia były dwa instytuty Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, z którymi Jubilat był związany podczas swojej wieloletniej pracy zawodowej – Instytut Kulturoznawstwa oraz Instytut Filologii Polskiej ponadto Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Zarząd Główny i Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Oddział w Lublinie przy współdziałaniu Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Obrady toczyły się w gmachu Wydziału Humanistycznego UMCS w Lublinie².

Profesor dr hab. Jan Adamowski jest uznanym w środowisku językoznawcą, folklorystą, kulturoznawcą. Urodził się w 1948 roku na Podlasiu, w Bordziłówce Nowej w rodzinie szlachecko-chłopskiej. Od początku swojej pracy naukowej jest związany z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Tam w 1972 roku został magistrem filologii polskiej, a w 1982 roku uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy *Procesy modernizacyjne w języku polskiego folkloru wierszowanego*. Habilitacja w dyscyplinie językoznawstwo została mu przyznana przez tę samą uczelnię w 2000 roku w oparciu o monografię zatytułowaną *Kategoria przestrzeni w folklorze. Studium etnolingwistyczne*³ oraz obszerny dorobek naukowy. W 2016 roku uzyskał tytuł profesora nauk humanistycznych.

Zainteresowania naukowe Profesora Jana Adamowskiego charakteryzuje interdyscyplinarność – obejmują szeroki wachlarz zagadnień, począwszy od etnolingwistyki, poprzez komunikację niewerbalną (w tym mała architektura sakralna i semiotyka cmentarza), po problemy kultury tradycyjnej (np. folklor i pisarstwo ludowe, religijność ludowa, obrzędowość doroczna i rodzinna, zwyczaje i wierzenia) oraz problemy wschodniego pogranicza kulturowego.

Oprócz naukowych ma duże osiągnięcia organizacyjne i dydaktyczne. Jest założycielem Instytutu Kulturoznawstwa UMCS w Lublinie, jego wieloletnim dyrektorem oraz kierownikiem Zakładu Kultury Polskiej w tym Instytucie. Wypromował siedmiu doktorów, był promotorem ponad trzystu prac magisterskich i licencjackich na kierunkach kulturoznawstwo, filologia polska, bibliotekoznawstwo, etnologia; kolejne prace są w trakcie przygotowywania. Za swoją działalność otrzymał wiele nagród i odznaczeń, wśród których są między innymi: Złoty Krzyż Zasługi (1998), nagroda Ministra Edukacji Narodowej za pracę habilitacyjną (2001), Złoty Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” (2016), Nagroda im. Oskara Kolberga „Za zasługi dla kultury ludowej” przyznana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2017).

¹ Strona internetowa Konferencji: <https://www.umcs.pl/pl/kalendarz-wydarzen,1499,konferencja-z-okazji-jubileuszu-profesora-jana-adamowskiego,63701.htm>.

² Patronatem honorowym Konferencję objęli: Jego Magnificencja Rektor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie Prof. dr hab. Stanisław Michałowski, Marszałek Województwa Lubelskiego Jarosław Stawiński, Polski Komitet ds. UNESCO, Sekcja Polska Międzynarodowej Organizacji Sztuki Ludowej (IOV).

³ Jan Adamowski, *Kategoria przestrzeni w folklorze. Studium etnolingwistyczne*, Lublin 1999.

Przewodniczy wielu gremiom, między innymi jury Nagrody im. Oskara Kolberga, jury Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu, Radzie ds. niematerialnego dziedzictwa kulturowego powołanej przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Radzie Naukowej Stowarzyszenia Twórców Ludowych, redakcji czasopisma „Twórczość Ludowa”. Jest członkiem Komitetu Nauk o Kulturze PAN oraz Komitetu Nauk Etnologicznych PAN⁴.

Konferencja „Kultura tradycyjna w perspektywie ochrony dziedzictwa i regionalnych tożsamości”, przypadająca w roku 70. urodzin Profesora Jana Adamowskiego, miała na celu podjęcie dyskusji naukowej w zakresach badawczych bliskich Jubilatowi, a wciąż aktualnych dla współczesnej folklorystyki, językoznawstwa, kulturoznawstwa i bliskiej im przestrzeni wiedzy i działalności. Zgromadziła – oprócz licznych słuchaczy – około sześćdziesięciu referentów, wśród których znaleźli się badacze i praktycy, reprezentujący różne ośrodki naukowe i instytucje kulturalne w Polsce (Katowice, Kielce, Kolbuszowa, Kraków, Lublin, Mikstat, Nowy Targ, Opole, Poznań, Radom, Rzeszów, Sanok, Suwałki, Szamotuły, Toruń, Warszawa, Wrocław) oraz goście zagraniczni – z Bułgarii (Sofia) i z Ukrainy (Iwano-Frankiwnsk). Tym samym zjazd zyskał wymiar międzynarodowy.

Spotkanie w Lublinie zostało zaplanowane na dwa dni⁵. Konferencja rozpoczęła się w czwartek, 29 listopada, uroczystością jubileuszu Profesora Jana Adamowskiego, podczas której laudację wygłosił prof. dr hab. Jerzy Bartmiński – promotor doktoratu Jubilata. W swoim wystąpieniu przedstawił sylwetkę, najważniejszy dorobek naukowy (obejmujący już około 400 pozycji indywidualnych, a także współautorskich), dydaktyczny i organizacyjny oraz zaangażowanie społeczne głównego bohatera wydarzenia. Zauważył, że Profesor Jan Adamowski ze swojego środowiska rodzinnego „wyniósł cenne wyposażenie na całe dorosłe życie – realistyczny optymizm, zamiłowanie do porządku i pracowitość, życzliwość dla ludzi i umiejętność współpracy z innymi” oraz że należy on „do nielicznego w Polsce grona osób, którzy w swoim działaniu, w postawie życiowej, świadomie łączyli cechy etosu chłopskiego i inteligenckiego”.

Gratulacje Profesorowi Janowi Adamowskiemu złożyli przedstawiciele władz uniwersyteckich, samorządowych, osoby reprezentujące polskie i zagraniczne ośrodki badawcze oraz instytucje kultury. Licznie zebrani słuchacze mogli obejrzeć prezentację multimedialną zawierającą dokumentację fotograficzną z najważniejszych etapów drogi naukowej Jubilata. Tej części konferencji towarzyszyły występy dwóch artystycznych grup ludowych z Lubelszczyzny – Zespołu Śpiewaczego „Dorbozianki” z Dorboz w okolicach Biłgoraja oraz Męskiego Zespołu Śpiewaczego „Majdaniacy” z Majdanu-Obleszcze w okolicach Kraśnika.

Część referatową pierwszego dnia konferencji otworzyła sesja panelowa, w której ogłoszono trzy wystąpienia. Prof. dr hab. Katia Michajłowa zaprezentowała referat *Miejsce ludowych strunowych instrumentów muzycznych w tradycji epickiej Słowian południowych*, w którym bułgarska badaczka dokonała analizy funkcji instrumentów typu *gydulka* (гъдулка) oraz *gęśle* (гусла), kładąc nacisk przede wszystkim na ich związek z wykonywaniem eposu, zarówno o charakterze heroiczno-historycznym, jak

⁴ Biogramy Profesora Jana Adamowskiego są dostępne na stronach internetowych: <https://www.umcs.pl/pl/adres-book-employee,98,pl.html>; https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Adamowski; http://www.nagrodakolberg.pl/laureaci-prof._jan_adamowski (dostęp 8.12.2018).

⁵ Program wydarzenia, abstrakty poszczególnych wystąpień, *Tabula Gratulatoria* oraz informacje dodatkowe są dostępne na stronie internetowej Konferencji (zob. przypis 1). Dokumentacja fotograficzna znajduje się na stronie: <https://www.umcs.pl/pl/galeria-mediow,356,jubileuszu-profesora-jana-adamowskiego,71631.chtm> (dostęp 10.12.2018).

i religijno-legendarnym. Oprócz tego porównała funkcje podobnych instrumentów strunowych w ludowej kulturze muzycznej innych Słowian, głównie Ukraińców. Z kolei dr hab. Teresa Smolińska, prof. UO przedstawiła wystąpienie *Nowa „tradycja” miejska w Polsce: Orszak Trzech Króli*, dotyczące tej nietradycyjnej formy ulicznego świętowania w miastach polskich. Postulując konieczność obserwacji i analizy tego typu oferty kulturalnej referentka postawiła jednocześnie pytania o rozmiary pobożności ludowej nowoczesnego społeczeństwa konsumpcyjnego – mieszkańców miasta. Natomiast prof. dr hab. Jerzy Bartmiński przygotował referat *Dwa modele opisu języka folkloru*. Badacz stwierdził, że pierwszy z nich – dyferencjalny, zgodnie z nastawieniem metody strukturalnej na badanie opozycji, język folkloru pozwalał opisać pod kątem tego, co go różni od gwary potocznej, konwersacyjnej, ale z uwagi na to, że nie obejmował całości form językowych folkloru (słów i form neutralnych), nie pozwalał dokonać całościowej rekonstrukcji obrazu świata, zawartego w tekstach folkloru. Możliwość taką stworzył model holistyczny, realizowany przez zespół autorski w formie opracowywanego wielotomowego *Słownika stereotypów i symboli ludowych*. Model ten opiera się na założeniach etnolingwistyki kognitywnej – korzysta z zapisów słów, tekstów oraz relacji o wierzeniach i praktykach. W części materiałowej bazuje na własnych badaniach terenowych oraz na publikowanych i archiwalnych danych dialektologii, folklorystyki i etnografii.

Obrady zasadniczej części konferencji, w oba dni, toczyły się w trzech równoległych czasowo sesjach, w których wystąpienia zostały dobrane w miarę możliwości problemowo. Podjęte zagadnienia mieściły się w kilkunastu głównych kręgach tematycznych:

- 1) Język i artyzm tekstów folkloru, gwary ludowe, aksjologia ludowa oraz zagadnienia etnolingwistyki (prof. dr hab. Halina Pelcowa, dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, prof. UMCS, dr hab. Joanna Szadura, dr Renata Dźwigoł, dr Anna Kaczan, dr Olga Kielak, mgr Jolanta Dragan);
- 2) Rola warstwy ludowej kulturze narodowej, folklor jako zjawisko społeczno-kulturowe i postulat periodyzacji twórczości folklorystycznej (dr hab. Bogumiła Truchlińska, prof. UMCS, dr hab. Jan Kajfosz);
- 3) Współczesna twórczość ludowa – główne formy i przejawy oraz gatunki folkloru tradycyjne i współczesne (dr hab. Janina Hajduk-Nijakowska, prof. UO, dr hab. Violetta Wróblewska, prof. UMK);
- 4) Wierzenia, zwyczaje, obrzędy, wiedza i umiejętności ludowe – przemiany formy i funkcji (dr hab. Bożena Taras, prof. UR, dr Agnieszka Kościuk-Jarosz, dr Mariola Tymochowicz, mgr Katarzyna Kraczoń, mgr Ilona Kulak, mgr Sylwia Praśniewska);
- 5) Materialna kultura ludowa (dr hab. Robert Lipelt, prof. PWSZ w Sanoku, mgr Marcin Stańczuk);
- 6) Badacze kultury ludowej (dr hab. Marzena Marczevska, prof. UJK, mgr Beata Maksymiuk-Pacek);
- 7) Kultury ludowa jako inspiracja dla współczesnej twórczości artystycznej oraz tradycja na scenie i w mediach społecznościowych (dr hab. Katarzyna Smyk, prof. UMCS, mgr Mirosław Majewski, mgr Aleksander Zbirański);
- 8) *Sacrum* w kulturze ludowej, tradycyjna religijność i jej współczesne przemiany (prof. dr hab. Władysława Bryła, prof. dr hab. Anna Brzozowska-Krajka, dr hab. Piotr Grochowski, prof. UMK, dr hab. Zdzisław Kupisiński SVD, prof. KUL, dr Agata Bielak, dr Agata Rybińska, dr Małgorzata Strzelec, mgr Joanna Paczos);

- 9) Tradycja muzyczna i jej dzisiejsze przeobrażenia (prof. dr hab. Bożena Muszkalska, prof. dr hab. Zbigniew J. Przerembski, dr hab. Tomasz Rokosz, dr Agata Kusto, dr Bożena Lewandowska, mgr Piotr Wróblewski, Malwina Kołt);
- 10) Cmentarz jako tekst kultury (dr hab. Marta Wójcicka, prof. UMCS, dr hab. Katarzyna Sobstyl, dr Agnieszka Dudek-Szumigaj);
- 11) Regionalna tożsamość kulturowa oraz kultura ludowa w edukacji szkolnej (dr hab. Małgorzata Latoch-Zielińska, prof. UMCS, dr hab. Anna Mlekodaj, prof. PPWSZ, dr hab. Iwona Morawska, prof. UMCS, mgr Michalina Janaszak, mgr Szymon Przeklasa);
- 12) Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego w myśl Konwencji UNESCO z 2003 r. (dr hab. Anna Weronika Brzezińska, prof. UAM, dr Artur Trapszyc, ks. Krzysztof Ordziniak);
- 13) Wielokulturowość w Polsce (dr Krzysztof Snarski);
- 14) Pozapolskie dziedzictwo kulturowe (dr hab. Jadwiga Kozłowska-Doda, dr Olexandr Kolomyichuk, mgr Monika Sagało).

Podobnie jak część rozpoczynająca, tak i zakończenie konferencji miało postać sesji panelowej. Wygłoszono wówczas dwa wystąpienia. Prof. dr hab. Jolanta Ługowska przedstawiła referat *Żywioł wody i demony w „Legendach i baśniach Trok” Haliny Bogdel*, w którym zwróciła uwagę na to, iż opowiadania składające się na tytułowy zbiór potwierdzają atrakcyjność ludowej tradycji narracyjnej jako źródła wiedzy o kulturze ludowej i folklorze a zarazem jako podstawy parafrazy literackiej. Wskazała, że historyczne, krajoznawcze i folklorystyczne zainteresowania autorki łączyły się z jej ambicjami literackimi, stąd też zaczerpnięte z tradycji folklorystycznej wątki poddane zostały reinterpretacji i uzupełnione tworam własnej wyobraźni pisarki. Ostatnie wystąpienie zaprezentował prof. dr hab. Piotr Dahlig – *Wątek personalny w badaniach etnomuzykologicznych i folklorystycznych*, w którym przedstawił historię zainteresowania wybitnymi osobowościami muzyków, śpiewaczek i śpiewaków ludowych w XX stuleciu z intencją ukazania znaczenia kierunku personalnego w twórczości oraz dokumentacji naukowej w Lubelskiem.

Opisanemu spotkaniu naukowemu towarzyszyły dodatkowe wydarzenia, takie jak uroczysta kolacja, zwiedzanie Lublina, czy koncert trójmiejskiej grupy śpiewaczej „Laboratorium Pieśni”, który odbywał się w ramach zakorzenionego w Lublinie i jednego z najstarszych tego typu w Polsce – 28. Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Ludowej „Mikołajki Folkowe”.

Konferencja dedykowana Profesorowi Janowi Adamowskiemu „Kultura tradycyjna w perspektywie ochrony dziedzictwa i regionalnych tożsamości” – wpisując się w wieloletnią historię spotkań naukowych organizowanych przez Wydział Humanistyczny UMCS w Lublinie⁶ – była okazją do prezentacji wyników badań, wymiany poglądów, dyskusji i nawiązania kontaktów w szerokim środowisku – kulturoznawców, etnologów, antropologów, folklorystów, etnomuzykologów, językoznawców, etnolingwistów, pedagogów, muzealników oraz animatorów kultury,

⁶ Nie sposób wymienić wszystkie tego typu wydarzenia. Przykładem niech będą konferencje i sesje naukowe organizowane lub współorganizowane w ostatnich kilkunastu latach z ramienia kierowanego przez Profesora Jana Adamowskiego Zakładu Kultury Polskiej Instytutu Kulturoznawstwa UMCS: cykl konferencji ogólnopolskich „Tradycja dla współczesności” w Baranowie Sandomierskim, lubelskie konferencje poświęcone problemom dziedzictwa niematerialnego, *sacrum* w kulturze tradycyjnej i współczesnej, krzyży i kapliczek przydrożnych, drogi w języku i kulturze i innych zagadnień, ponadto regionalne sesje naukowe w Woli Osowińskiej, Hańsku, Włodawie, Janowie Lubelskim i inne.

którzy w swojej pracy zajmują się – zarówno teoretycznie, jak i praktycznie – problematyką kultury typu ludowego i form jej współczesnego funkcjonowania.

Organizatorzy żywią nadzieję, że lubelskie spotkanie było owocne i inspirujące naukowo zarówno dla referentów, jak i dla słuchaczy, zaś dla Jubilata stanowiło potwierdzenie zainteresowania podejmowaną przez niego problematyką w szerokim polskim i zagranicznym środowisku naukowym.